

Magdalena Micińska*

<https://orcid.org/0000-0002-1732-3696>

Łowiectwo w Federacji Rosyjskiej. Podstawy prawno-organizacyjne

DOI: 10.5604/01.3001.0013.7203

Streszczenie: Łowiectwo w Rosji odgrywało szczególną rolę od już początków jej państwowości. Oprócz tradycyjnego źródła zaopatrzenia w mięso i skóry przynosiło ono bowiem znaczące wpływy do skarbu państwa. Do XVI Rosja była monopolistą w pozyskiwaniu, wyrobie i sprzedaży wysokogatunkowych futer.

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja podstawowych zagadnień prawnych odnoszących się do organizacji łowiectwa w Federacji Rosyjskiej, w szczególności takich jak zasady ogólne, ustalenia terminologiczne, struktura organizacyjna gospodarki łowieckiej, wymogi formalne wobec myśliwych, zasoby łowieckie i ich ochrona, kontrola i nadzór.

Słowa kluczowe: Federacja Rosyjska, Rosja, ochrona środowiska, łowiectwo, podstawy prawne, podstawy organizacyjne.

Hunting in the Russian Federation. Legal and organizational basics

Summary: Hunting in Russia has played a special role from the very beginning of its statehood. In addition to the traditional source of meat and skin supply, it brought significant revenues to the treasury. Until the 16th century, Russia was a monopolist in the acquisition, production and sale of high-quality fur.

The purpose of this article is to present the basic legal issues related to the organization of hunting in the Russian Federation, in particular such as general principles, terminology, organizational structure of the hunting economy, formal requirements for hunters, hunting resources and their protection, control and supervision.

Key words: Russian Federation, Russia, environmental protection, hunting, legal foundations, organizational foundations.

* Dr Magdalena Micińska – Kolegium Jagiellońskie Toruńska Szkoła Wyższa.

1. Wprowadzenie

Łowiectwo w Rosji odgrywało szczególną rolę od już początków jej państwowości. Oprócz tradycyjnego źródła zaopatrzenia w mięso i skóry przynosiło ono bowiem znaczące wpływy do skarbu państwa. Gronostaje zdobiące kołnierze europejskich królów i księżąt pochodziły z wymiany handlowej z Rosją. Do XVI w. Rosja była monopolistą w pozyskiwaniu, wyrobie i sprzedaży wysokogatunkowych futer. Od XVII w. podbite narody Syberii zaczęły składać carom daninę w sobolich skórkach, „po jednej za człowieka” w ten sposób państwo uzyskiwało 180–200 tys. sobolich skór rocznie¹.

Ze względu obfitość zwierzyny na średniowiecznej Rusi nie wprowadzono regaliów łowieckich, w związku z czym początki przedmiotowego ustawodawstwa sięgają dopiero XVII w. i ukazu Michała I Romanowa – o zakazie pozyskiwania wydry i bobra za pomocą wnyków². W 1859 roku w Moskwie powstała pierwsza organizacja łowiecka – *Towarzystwo myśliwskie*, a w roku 1872 kolejna – *Imperatorskie Towarzystwo Rozrodu Zwierzyny*. W roku 1892 Aleksander III Romanow podpisał pierwszą ustawę – o polowaniu³.

Po rewolucji październikowej przedmiotową problematykę unormowano dekretem Wszechrosyjskiego Centralnego Komitetu Wykonawczego z dnia 1 marca 1923 r. – o polowaniu⁴ oraz rozporządzeniem o gospodarstwie łowieckim RSFSR z 1930 r.⁵ Wymienione akty stanowiły podstawę dla ukształtowania się zawodowego myślistwa i traperstwa. Odtąd do polowania dopuszczano tylko osoby posiadające legitymację myśliwską i upoważnienie na odstrzał, myśliwi musieli przynależeć do organizacji łowieckich, wprowadzono surowe kary za kłusownictwo, nad przestrzeganiem prawa czuwały organy państwowej inspekcji łowieckiej. W okresie porewolucyjnym tj. w latach dwudziestych XX w. działało w Rosji ok. 2 milionów myśliwych⁶ do lat osiemdziesiątych XX w. ich liczba wzrosła do 4,5 miliona z czego większość stanowili profesjonalści. Radziecki system organizacji łowiectwa zapewnił Rosji pierwsze miejsce na światowym rynku futrzarskim⁷.

Po rozpadzie ZSRR liczba myśliwych zmniejszyła się o półtora miliona, stosownie do tego znacząco spadła ilość pozyskiwanych zwierząt⁸. Dzisiejsza

¹ *История развития охоты в России*, http://www.nexplorer.ru/news__4656.htm

² Zob. szerzej M. Micińska-Bojarek, *Historia ochrony środowiska w Rosji. Rys prawno-porównawczy*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2015, nr 4.

³ А. В. Старцев, *Государственное регулирование охотничьего промысла в России*, <https://elibrary.ru/item.asp?id=25109823>

⁴ Декрет ВЦИК, СНК РСФСР от 01.03.1923 –Об охоте, <http://old.lawru.info/base19/part0/d19ru0879.htm>

⁵ Положение от 10.02. 1930 –об охотничьем хозяйстве РСФСР, <http://istmat.info/node/23647>

⁶ To jest 13–14 na 1000 mieszkańców, jednak liczba amatorów wynosiła tylko 700 tysięcy, *Охотники в России*, http://www.hunt-dogs.ru/ochotniki_v_rossii/

⁷ Большие задачи маленького коллектива, http://www.llr.ru/poisk_show.php?PHPSESSID=te7qfgjaqlq82bqaceph1spo7&namer_id=enc4_4428&code=&name=

⁸ Слово редактора, http://ohota-kuzenkov.ru/?option=com_content&view=category&layout=blog&id=2&Itemid=18

gospodarka łowiecka ma charakter ekstensywny. Obrót handlowy pozyskiwany z największego na świecie, bo liczącego ponad 1,5 miliarda hektarów, areału obwodów łowieckich, przynosi tylko 500 mld. rub. podczas gdy w Stanach Zjednoczonych wynosi on 142 mld. dol.⁹. Liczba myśliwych w Rosji to około 3 mln. osób. Na tysiąc mieszkańców kraju przypada więc około 10–11 osób zajmujących się łowiectwem, przy czym profesjonaliści, czyli wykwalifikowani pracownicy gospodarstw łowieckich, stanowią tylko 80 tys. osób. Ta specyficzna branża daje zatrudnienie przede wszystkim mieszkańcom trudnodostępnych terytoriów Uralu i osobom przynależącym do rdzennych, niewielkich liczebnie narodowości Północy, Syberii i Dalekiego Wschodu FR.

Aktualne źródła prawa w przedmiotowym zakresie to: federalna ustawa z dnia 24 lipca 2009 roku – o polowaniu i zachowaniu zasobów łowieckich oraz o zmianie niektórych ustaw (u.o.ł.)¹⁰, związane z nią akty wykonawcze w tym rozporządzenie Ministra Zasobów Naturalnych i Ekologii FR z dnia 16 listopada 2010 r.¹¹ – o zatwierdzeniu regulamin polowań (*Prawila ochoty*) oraz ustawodawstwo pomiotów federacji. Łowiectwo należy do kompetencji dzielonych pomiędzy władze federalne i władze podmiotów federacji (regionalne).

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja podstawowych zagadnień prawnych odnoszących się do organizacji łowiectwa w Federacji Rosyjskiej, w szczególności takich jak zasady ogólne, ustalenia terminologiczne, struktura organizacyjna gospodarki łowieckiej, wymogi formalne wobec myśliwych, zasoby łowieckie i ich ochrona, kontrola i nadzór.

2. Uwagi ogólne

Ustawa z 2009 roku określa ogólne zasady łowiectwa, do których należą między innymi: zasada ochrony różnorodności biologicznej, zapewnienia zrównoważonej egzystencji i zrównoważonego korzystania z zasobów łowieckich, zasada ochrony interesów rdzennych, niewielkich liczebnie narodowości Północy, Syberii i Dalekiego Wschodu FR, zasada humanitaryzmu, zasada jawności korzystania z zasobów łowieckich, zasada limitowania pozyskania zasobów łowieckich, zasada odpłatności za korzystanie z zasobów łowieckich (art. 6 u.o.ł.).

Tytułowym pojęciem ustawy są zasoby łowieckie rozumiane jako „obiekty świata zwierzęcego, które stosownie do u.o.ł. i ustaw podmiotów federacji, mogą być wykorzystywane w celach łowieckich (art. 1 ust. 1 u.o.ł.)”. Przy czym „obiekt świata

⁹ Директор Департамента охоты о проблемах и перспективах развития, <http://www.ohotniki.ru/archive/article/2017/04/10/647873-direktor-departamenta-ohoty-i-o-problemah-i-perspektivah-razvitiya.html>

¹⁰ Федеральный закон от 24 июля 2009 г. N 209-ФЗ – Об охоте и о сохранении охотничьих ресурсов и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации, <http://base.garant.ru/12168564/>

¹¹ Приказ Минприроды России от 16 ноября 2010 г. N 512 –Об утверждении Правил охоты, base.garant.ru/12182731/

zwierzęcego”, to termin pochodzący z ustawy federalnej z dnia 24 kwietnia 1995 roku – o świecie zwierzęcym¹², oznaczający „organizm zwierzęcy, dzikie zwierzę”.

Kolejne kluczowe pojęcia to: polowanie (*ochota*), które jest „działalnością polegającą na tropieniu, pogoni, pozyskaniu, wstępnej obróbce i transporcie zasobów łowieckich”. Pozyskiwanie oznacza natomiast „odłów lub odstrzał zasobów łowieckich” (art. 1 ust. 4 u.o.ł.). Z powyższego wynika, że w odróżnieniu od terminologii przyjętej w polskim prawie łowieckim, w u.o.ł. odłów jest typ polowania. Gospodarka łowiecka to „działalność służąca ochronie i wykorzystaniu zasobów łowieckich i ich środowiska życiowego, tworzeniu infrastruktury łowieckiej, świadczeniu usług, a także kupnie, produkcji i sprzedaży produktów łowieckich (art. 1 ust. 2 u.o.ł.)”. Produkty łowieckie to „odłowione lub odstrzelone dzikie zwierzęta, ich mięso, futro inne produkty stosownie do kryteriów *Ogólno-rosyjskiego klasyfikatora produkcji* (art. 1 ust. 9 u.o.ł.)¹³”.

Gospodarka łowiecka prowadzona jest w obwodach łowieckich. Ustawa wyróżnia obwody zastrzeżone (*zakreplijonnyje*) i ogólnodostępne (*obszczedostupnyje*, art. 7 u.o.ł.). W obwodach zastrzeżonych mogą polować tylko profesjonaliści (art. 1 ust. 10 u.o.ł.) natomiast w ogólnodostępnych oprócz profesjonalistów mogą polować także zwykli myśliwi oraz cudzoziemcy. Obszar obwodów ogólnodostępnych powinien wynosić co najmniej 20 procent całości obszaru obwodów łowieckich w danym podmiocie federacji (art. 7 ust. 3 u.o.ł.). Warto zauważyć, że w 2018 r. areał obwodów ogólnodostępnych wyniósł znacznie więcej, bo 44 procent całości obszaru obwodów łowieckich w FR¹⁴.

Obwody łowieckie wydierżawiane są przez organ regionalnej władzy wykonawczej organizacjom łowieckim, osobom prawnym lub przedsiębiorcom. Umowa zawierana jest na okres od 20 do 49 lat. Jej treść określa obowiązki dzierżawcy polegające na podejmowaniu działań mających na celu ochronę zasobów łowieckich, stworzenie określonej infrastruktury łowieckiej oraz opłatę corocznego czynszu. Dzierżawcy przysługuje prawo pozyskiwania zasobów łowieckich w granicach obwodu. Umowę zawiera się w trybie przetargu.

3. Rodzaje polowań

Ustawa normuje kilka rodzajów polowań. Ze względu na kryterium podmiotowe możemy wyszczególnić polowania profesjonalne, amatorsko-sportowe oraz tradycyjne. Z uwagi na organizację możemy wyróżnić polowania indywidualne i zbiorowe (kolektywne).

¹² Федеральный закон „О животном мире” от 24.04.1995 N 52-ФЗ, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_6542/

¹³ Общероссийские классификаторы, <http://www.gks.ru/metod/classifiers.html>

¹⁴ Директор Департамента охоты о проблемах и перспективах развития, <http://www.ohotniki.ru/archive/article/2017/04/10/647873-direktor-departamenta-ohoty-i-o-problemah-i-perspektivah-razvitiya.html>

Specyficzne rodzaje polowań wynikają z ich celów, którymi mogą być:

- 1) prowadzenie badań naukowych,
- 2) aklimatyzacja, przesiedlenie i krzyżowanie zasobów łowieckich,
- 3) utrzymanie i hodowla zasobów łowieckich w warunkach pół-wolnych i sztucznym środowisku życiowym,
- 4) regulacja liczebności populacji.

Polowanie profesjonalne jest działalnością zawodową podejmowaną przez osoby prawne lub indywidualnych przedsiębiorców¹⁵ polegającą na pozyskiwaniu zwierząt w celach przygotowania, wyrobu, i sprzedaży skór, futer i innych produktów łowieckich. Wykonuje je pracownik zatrudniony przez osobę prawną lub indywidualnego przedsiębiorcę prowadzącego działalność gospodarczą w zakresie łowiectwa. Formą zatrudnienia jest umowa o pracę lub umowa cywilna. Jak już wspomniano profesjonalisci mają wyłączne prawo polowania w obwodach zastrzeżonych, mogą również polować w obwodach ogólnodostępnych.

Polowanie amatorsko-sportowe jest wykonywane przez myśliwego, którym jest osoba fizyczna wpisana do państwowego rejestru gospodarstwa łowieckiego lub cudzoziemiec tymczasowo przebywający w FR, który zawarł umowę o świadczeniu usług w zakresie gospodarstwa łowieckiego (art. 21 ust 1 i 2 u.o.ł.).

Polowanie tradycyjne to polowanie wykonywane przez autochtonów czyli osoby przynależące do rdzennych, niewielkich liczebnie narodowości Północy, Syberii i Dalekiego Wschodu FR oraz ich stowarzyszenia, a także przez osoby, które nie przynależą do wyżej wskazanych grup etnicznych ale stale przebywają w miejscach ich tradycyjnego osiedlenia i tradycyjnej działalności gospodarczej, dla których polowanie stanowi podstawę egzystencji. Ochrona praw rdzennych, niewielkich liczebnie narodowości jest jedną z zasad gwarantowanych przez Konstytucję Federacji Rosyjskiej (art. 69). Polowanie tradycyjne i związane z nim przywileje przysługujące myśliwym –autochtonom to jedna z wielu instytucji przewidzianych prawem federalnym mających na celu realizację tej konstytucyjnej zasady. W odróżnieniu od profesjonalistów i zwykłych myśliwych, autochtoni nie mają obowiązku posiadania upoważnienia na pozyskanie zwierzyny, mogą polować na niektóre ptaki objęte ochroną gatunkową, mogą polować poza obwodami łowieckimi o ile leżą one na terenach tradycyjnej działalności rdzennej ludności, mogą stosować niektóre zwyczajowe narzędzia i sposoby polowania¹⁶. Stosownie do Rozporządzenia Rządu z dnia 17 kwietnia 2006 r.¹⁷ rdzennie, niewielkie liczebnie narodowości Północy, Syberii i Dalekiego Wschodu FR to między innymi: Ewenkowie, Tuwińcy, Czucze, Eskimosi, Czuwasze i Aleuci.

¹⁵ Федеральный закон от 8 августа 2001 года N 129-ФЗ –О государственной регистрации юридических лиц и индивидуальных предпринимателей, base.garant.ru/12123875/

¹⁶ В.А Кряжков, *Право коренных малочисленных народов на традиционное природопользование (на примере охоты)*, Государство и право 2016, 11, с. 32–42, <https://arcticconsult.files.wordpress.com>

¹⁷ Распоряжение Правительства РФ от 17 апреля 2006 года N 536-р –Об утверждении перечня коренных малочисленных народов Севера, Сибири и Дальнего Востока Российской Федерации, <http://docs.cntd.ru/document/901976648>

4. Myśliwy

Aby zostać myśliwym należy zdać egzamin składający się z części teoretycznej i praktycznej. Wymóg ten dotyczy zarówno profesjonalistów, myśliwych zwykłych oraz myśliwych –autochtonów. Egzamin przeprowadza organizacja łowiecka, do której zgłosił się sam kandydat. Przeprowadzenie egzaminu ma na celu zweryfikowanie elementarnej znajomości z zakresu biologii zwierząt łownych, terminów i metod polowań oraz środków bezpieczeństwa w odniesieniu do narzędzi łowieckich oraz umiejętności strzelania do ruchomej tarczy „dzik w przebiegu”. Zakres tematyczny egzaminu (*ochot – minimum*) został określony rozporządzeniem Ministra Zasobów Naturalnych i Ekologii FR¹⁸. Kandydat musi również opłacić wpisowe oraz roczną składkę członkowską (w zależności od organizacji jest to od 1500 do 3000 rub.)¹⁹.

W odróżnieniu od polskiego systemu opartego na jednej, centralnej organizacji łowieckiej (PZŁ) w Rosji organizacji, osób prawnych i przedsiębiorców zajmujących się łowiectwem jest dziś około 4,5 tys.²⁰. Ustawa wprost zabrania „działalności monopolistycznej i nieuczciwej konkurencji w dziedzinie łowiectwa” (art. 10 u.o.ł.). Co ciekawe, nawet w ZSRR działały trzy organizacje tj. *Dinamo* dla pracowników resortu spraw wewnętrznych, *Towarzystwo wojskowo –łowieckie* dla żołnierzy i *Ros-ochot-rybolow-sojuz* dla cywili.

Zdanie egzaminu z wynikiem pozytywnym uprawnia do złożenia wniosku o wydanie legitymacji myśliwskiej (*ochotничий билет*). Legitymacja wydawana jest przez organ władzy wykonawczej podmiotów FR osobom fizycznym mającym pełną zdolność do czynności prawnych, niekaranym za przestępstwo umyślne. Jest ważna bezterminowo, bez ograniczenia obszaru obowiązywania. Anuluje się ją w przypadku kiedy osoba fizyczna nie odpowiada wymogom ustawy, na wniosek myśliwego albo wyrokiem sądu.

Przystępując do polowania myśliwy powinien mieć przy sobie wyżej wspomnianą legitymację a także inne wymagane ustawą dokumenty, które należy okazać do kontroli funkcjonariuszom nadzoru łowieckiego. Drugim z wymaganych dokumentów jest pozwolenie na przechowywanie i noszenie broni myśliwskiej wydane w trybie ustawy z dnia 13 grudnia 1996 r. – o broni²¹, chyba że myśliwy używa narzędzi łowieckich nie podlegających wyżej wspomnianej ustawie. Narzędzia myśliwskie to: „broń palna, pneumatyczna i biała, stosownie do ustawy federalnej z dnia 13 grudnia 1996 r. – o broni amunicja, siadła i inne przyrządy, przybory oraz wyposażenie myśliwskie (art. 1 ust. 6 u.o.ł.)”. Ustawa

¹⁸ Приказ Министерства природных ресурсов и экологии Российской Федерации от 30 июня 2011 г. N 568 г. Москва „Об утверждении Требований охотничьего минимума”, <https://rg.ru/2011/10/26/oxotresursy-site-dok.html>

¹⁹ Как вступить в охотничье общество? <https://www.kp.ru/daily/23575.3/44166/>

²⁰ День работника охотничьего хозяйства, http://www.nexplorer.ru/news__12307.htm

²¹ Федеральный закон „Об оружии” от 13.12.1996 N 150–ФЗ, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12679/

stanowi, że narzędzia i metody polowania powinny odpowiadać międzynarodowym standardom humanitarnym dotyczącym odłowu dzikich zwierząt. W szczególności zaś artykule 52 ust. 1 pkt 1 regulaminu polowań zakazuje używania „standardowych, chwytających za kończynę siideł ze stalowymi szczękami dla odłowu wilka, jenota azjatyckiego, szopa, rysia, borsuka, kuny leśnej, sobola, gronostaja, wydry, bobra i piżmaka – z wyjątkiem wilków dla celów regulacji liczebności populacji”. Artykuł ten jest wyrazem realizacji przez Rosję wymogów wynikających z ratyfikacji umowy w sprawie międzynarodowych norm odłowu humanitarnego²² zawartej w dniu 22 lipca 1997 r. między Wspólnotą Europejską, Kanadą i Federacją Rosyjską²³. Wzmiankowany zakaz dotyczy wszystkich myśliwych – także autochtonów.

Trzecim dokumentem, który winien posiadać myśliwy przystępujący do polowania jest upoważnienie do pozyskania zasobów łowieckich. Przedmiotowe upoważnienie to druk ścisłego zarachowania, na którym zapisuje się nazwę gatunkową, liczbę, datę i miejsce pozyskanej zwierzyny. Upoważnienie jest wymagane przy realizacji polowania niezależnie od metody odstrzału bądź odłowu. Profesjonaliści zamiast upoważnienia legitymują się umową o pozyskanie określonych zasobów. Natomiast autochtoni polują bez upoważnień. Jednakże prawo przewiduje tu pewne ograniczenia. Mogą oni bowiem pozyskiwać zwierzęta tylko w ilości niezbędnej do zaspokajania potrzeb osobistych (art. 19 ust. 2 u.o.ł.). Przy czym prawo zaspokajania potrzeb osobistych rozciąga się nie tylko na samego myśliwego ale jego rodzinę i wspólnotę. Aby uniknąć wątpliwości związanych z praktycznym stosowaniem tego artykułu władze regionalne mogą wydawać przepisy, w których określą limity zwierząt przysługujących na jednego myśliwego – autochtona w danym roku kalendarzowym. Takie przepisy obowiązują w krajach kameczackim, przymorskim, krasnojarskim, republikach Buriacji i Tuwy oraz w obwodzie irkuckim²⁴.

Upoważnienia wydawane są okres ważności jednego roku kalendarzowego. Profesjonaliści otrzymują je od zatrudniających ich osób prawnych i przedsiębiorców a pozostali myśliwi od organów władzy wykonawczej podmiotu federacji. Przykładowo w Republice Tuwy organem takim jest Państwowy Komitet Ochrony Świata Zwierzęcego i Biologicznych Zasobów Wodnych²⁵. Procedura wydawania upoważnień uregulowana jest przepisami wykonawczymi szczebla federalnego i regionalnego. Odmowa wydania przedmiotowego upoważnienia może być zaskarżona do sądu. Opłata za korzystanie z zasobów łowieckich pobierana jest zgodnie z prawem o podatkach i opłatach.

²² Dziennik Urzędowy L 042, 14/02/1998 P. 0043 – 0057.

²³ Szerzej na ten temat M. Micińska-Bojarek, *Pulapki na zwierzęta*, „Prawo i środowisko” 2018, nr 1, s. 120.

²⁴ В.А Кряжков, *Право коренных малочисленных народов на традиционное природопользование (на примере охоты)*, „Государство и право” 2016, 11, с. 32–42, <https://arcticconsult.files.wordpress.com>

²⁵ <http://ohota.tuva.ru/gosuslugi/vydacha-razresheniy-na-pravo-dobychi-ohot-resursov-na-odou-rt/>

5. Zasoby łowieckie i ich ochrona

Zasoby łowieckie, to inaczej zwierzęta na które można polować. Ich szczegółowy wykaz został określony w art. 11 u.o.ł. Wykaz ten nie został niestety doprecyzowany ujednoczonym nazewnictwem łacińskim, ustawodawca federalny używa różnych jednostek systematyki biologicznej, w niektórych przypadkach podawane są rodzaje zwierząt, w niektórych gatunki a w niektórych podgatunki. Dodatkowo zastrzeżenia budzi fakt, że pewne nazwy występują w liczbie mnogiej a inne – w pojedynczej. I tak, w dosłownym tłumaczeniu ustawy do gatunków łownych ustawa zalicza następujące ssaki: a) kopytne – dzika, piżmowca syberyjskiego (kabangę), jelenia północnego, sarnę, łosia, jelenia szlachetnego, jelenia wschodniego, daniela zwyczajnego, piżmowoła arktycznego, owcę stepową, suhaka stepowego, kozicę północną, koziorożca syberyjskiego, koziorożca kaukaskiego, owcę śnieżną, krzyżówki żubra z bizonem i bydłem domowym, b) niedźwiedzia (brunatnego), c) futerkowe – wilka, szakala, lisa, lisa stepowego (korsaka), lisa polarnego (pieśca), jenota azjatyckiego, szopa pracza, rysia, borsuka, kunę, sobola, kunę żółgardłą, dzikie koty, łasicę, gronostaja, łasicę górską, łasicę syberyjską, norki, wydrę, zającą, dzikiego królika, bobra, świstaki, krety, susły, burunduki syberyjskie, polatuchy, wiewiórki, chomiki, piżmaki, szczura wodnego. Ponadto do gatunków łownych ustawa zalicza ptaki: gęsi, bernikle, kaczki, głuszce, cietrzewia, jarzabka, kuropatwy, przepiórkę, góropatwę, bażanta, ułary, wodniki, kropiatkę, derkacza, kokoszkę, łyskę, siewnicę, czajkę, mornela, kamusznika, bataliona, krwawodzioba, trinię, terekę, rycyki, kuliki, bekasy, dubelta, bekasika, słonkę, pustynnika, gołębie i turkawki.

Z kolejnych przepisów u.o.ł. wynika, że powyższy wykaz jest zamknięty. W ramach polowania tradycyjnego można bowiem pozyskiwać „nury, kormorany, wydrzyki, mewy, rybitwy, alki (art. 11 ust 2 u.o.ł.)”. Lista zwierząt łownych może być rozszerzona ustawami podmiotów federacji o gatunki ptaków i ssaków nie wymienione w ustawie federalnej, przy czym zakazuje pozyskiwania ssaków i ptaków wpisanych do Czerwonej Księgi FR i czerwonych ksiąg podmiotów FR. Wyjątek stanowi odłów ptaków i ssaków w celach naukowo-badawczych, oświatowych, regulacji populacji, krzyżowania i przesiedlenia.

Ochrona zasobów łowieckich to według ustawy „utrzymywanie ich w stanie pozwalającym na zachowanie różnorodności gatunkowej i ochronę ich liczebności w zakresie niezbędnym dla ich rozszerzonej reprodukcji” (art. 1 ust. 3 u.o.ł.). Artykuł 22 u.o.ł. określa ograniczenia, które mogą być wprowadzane w celach ochrony i racjonalnego korzystania z tych zasobów. Mogą one przyjmować formy: zakazu polowania w określonych obwodach łowieckich, zakazu polowania na określone gatunki w ogóle lub w odniesieniu do płci i wieku, zakazu stosowania określonych narzędzi łowieckich i metod polowania, środków transportu, psów myśliwskich i ptaków łownych. Wzmiankowane wyżej zakazy zostały szczegółowo określone w regulaminie polowania. Wprowadza on między innymi tabelę okresów ochronnych dla poszczególnych gatunków zwierząt, określa terminy poszukiwań postrzałków. Fakt ranienia zwierzęcia powinien być odnotowany w blankiecie upoważnienia,

przy czym ranienie oznacza wykorzystanie upoważnienia na pozyskanie danego osobnika. O postrzeleniu i nie odnalezieniu w terminie 2 dób niedźwiedzia należy poinformować organ federalnego nadzoru nad łowiectwem.

Prawo nie formułuje ogólnego zakazu polowania na obszarach chronionych tj. w państwowych rezerwach przyrody, parkach narodowych itp. Obszary te mogą całkowicie lub częściowo pokrywać się z terytoriami obwodów łowieckich. Możliwość polowania na danym obszarze zależy od jego wewnętrznego reżimu prawno – organizacyjnego (tzw. stref funkcjonalnych) oraz zgody na polowanie wydanej przez organ sprawujący nadzór nad danym obszarem²⁶.

Z ochroną zasobów ściśle łączy się zasada limitowania pozyskiwania zwierzyny. Określanie rocznych limitów pozyskania ssaków łownych jest kompetencją dzieloną między organami federalnymi i regionalnymi. Zarządzenie Ministra Zasobów Naturalnych i Ekologii FR²⁷ określa gatunki, których limity pozyskania ustalane są samodzielnie przez organy regionalne (jeleń wschodni, daniel zwyczajny, muflon, owca stepowa, suhak stepowy, krzyżówki żubra z bizonem i bydłem domowym, niedźwiedź brunatny i himalajski, wydra i borsuk). W porozumieniu z Ministrem Zasobów Naturalnych i Ekologii FR władze regionalne określają natomiast limity pozyskania gatunków takich jak: piżmowiec, renifer, jeleń szlachetny, sarna, łoś, piżmowół arktyczny, kozica, koziorożec, owca śnieżna, ryś, soból. Władze regionalne samodzielnie określają liczbę zwierząt jaka może być pozyskana w poszczególnych obwodach łowieckich zarówno ogólnodostępnych jak i zastrzeżonych (art. 24 u.o.ł.). Osoby prawnym i indywidualnym przedsiębiorcom dzierżawiącym obwody łowieckie przysługuje skarga do sądu na limity pozyskania.

Ustawa przewiduje też instrumenty strategiczno-planistyczne mające służyć ochronie zasobów łowieckich. Instrumentem szczebla federalnego jest państwowy monitoring tych zasobów. Natomiast na szczeblu regionalnym prowadzony jest państwowy rejestr gospodarstwa łowieckiego, stanowiący zbiór danych o zasobach łowieckich, ich wykorzystywaniu i ochronie, obwodach łowieckich, myśliwych oraz osobach prawnych i przedsiębiorcach indywidualnych działających w przedmiotowym zakresie. Prowadzenie państwowego rejestru gospodarstwa łowieckiego realizuje się w formie papierowej i elektronicznej z zachowaniem jednolitej technologii na całym terytorium FR i uwzględnieniem zasady „swobodnego dostępu do aktualnej informacji zawartej w państwowych źródłach informacyjnych”. Informacja udostępniana jest na wniosek „dowolnych osób”. Federalne przepisy wykonawcze określają jaki rodzaj informacji może być udostępniony i na jakich warunkach. Warto nadmienić, że w odróżnieniu od krajów UE, procedura dostępu do informa-

²⁶ <http://ecostaff.ru/parlamentskie-slushaniya/oopt/2659-pravovye-problemy-osushchestvleniya-okhoty-na-osobo-okhranyaemykh-prirodnikh-territoriyakh-ministerstva-po-prirodopolzovaniyu-i-ekologii-respubliki-kareliya-17-11-14>, <https://forum.guns.ru/forummessage/264/1334573.html>

²⁷ Приказ Минприроды России от 17.05.2010 N 164 (ред. от 11.07.2013) „Об утверждении перечня видов охотничьих ресурсов, добыча которых осуществляется в соответствии с лимитами их добычи, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_59896/#dst100009

cji w Rosji oparta jest na aktach wykonawczych i regulaminach urzędów a nie na przepisach rangi ustawowej²⁸.

Kolejny instrument regionalny to plan rozmieszczenia, wykorzystania i ochrony obwodów łowieckich na terytorium podmiotu FR. W tym dokumencie określa się między innymi planowane przedsięwzięcia mające na celu racjonalne wykorzystywanie obwodów i zasobów łowieckich. Do planu dołączona jest mapa z oznaczeniem granic obwodów istniejących i planowanych na terytorium danego podmiotu FR.

6. Kontrola i nadzór

Komentowana ustawa powołuje do życia instytucję federalnego nadzoru łowieckiego zadaniem, której jest wykrywanie, zapobieganie i zwalczanie naruszeń w dziedzinie łowiectwa i ochrony zasobów łowieckich (art. 40 u.o.ł.). Po okazaniu legitymacji służbowej inspektorzy federalnego nadzoru łowieckiego mają prawo: wizytowania obwodów łowieckich i obiektów infrastruktury łowieckiej w celach przeprowadzenia kontroli przestrzegania regulaminu polowań, limitów pozyskiwania zasobów łowieckich, realizacji biotechnicznych i innych przedsięwzięć mających na celu ochronę zasobów, nakazywania osobom prawnym i indywidualnym przedsiębiorcom i obywatelom wyeliminowania zidentyfikowanych naruszeń, wnoszenia pozwów odszkodowawczych przeciwko osobom fizycznym i prawnym. Państwowym inspektorom federalnego nadzoru łowieckiego wydaje się odznaki służbowe i mundur. Mają oni prawo noszenia, przechowywania i używania środków specjalnych, takich jak np. pałka gumowa, kajdanki, pies służbowy oraz broni palnej stosownie do przepisów ustawy z dnia 14 kwietnia 1999 – o ochronie urzędowej²⁹.

Niezależnie od instytucji federalnego nadzoru łowieckiego funkcjonuje tzw. produkcyjna kontrola łowiecka (art. 41 u.o.ł.). Inspektorzy produkcyjni zatrudniani są przez organizacje, osoby prawne lub indywidualnych przedsiębiorców dzierżawiących obwody łowieckie w celu „zapobiegania, wykrywania i zwalczania naruszeń” prawa łowieckiego. Działają oni w granicach obwodów objętych umową. Inspektorzy produkcyjni mają prawo: kontrolowania przestrzegania przepisów u.o.ł i regulaminu polowań, żądania okazania legitymacji myśliwskiej, upoważnienia do pozyskania zasobów łowieckich, zgody na przechowanie i noszenie łowieckiej broni palnej i pneumatycznej. Odnośnie osób znajdujących się w granicach obwodu łowieckiego mają prawo dokonywania oględzin rzeczy, w tym narzędzi łowiec-

²⁸ Zob. szerzej: M. Micińska-Bojarek, *Dostęp do informacji o środowisku w Federacji Rosyjskiej – rys porównawczy*, „Studia z zakresu nauk prawnoustrojowych. Miscellanea” 2017, Tom VII, s. 80–90.

²⁹ Федеральный закон от 14.04.1999 N 77-ФЗ –О ведомственной охране, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_22716/

kich i produkcji łowieckiej, zatrzymania i oględzin środków transportu jednakże bez naruszania całości i rozdzielania oglądanych rzeczy, korzystania ze środków audiowizualnych. W przypadku wykrycia naruszeń zobowiązani są sporządzić protokół i powiadomić organy federalnego nadzoru łowieckiego lub organy spraw wewnętrznych o usiłowaniu lub o popełnieniu przestępstwa oraz przekazać tym organom niezbędne materiały.

Podsumowując dotychczasowe ustalenia stwierdzić należy, że na kształtowanie się prawa łowieckiego w Rosji wpłynęły przede wszystkim szczególne warunki geograficzne. Ogromne przestrzenie, niskie temperatury, mała liczba ludności pozwoliły zachować obfitość zwierzyny, dlatego w genezie prawa łowieckiego nie pojawiły się charakterystyczne dla średniowiecznej Europy regalia, a zamiast tego zaczęły powstawać warunki dla profesjonalnego myślistwa i traperstwa. Także i dziś łowiectwo i traperstwo stanowi żywą branżę produkcji narodowej generując środki z handlu zagranicznego. Rosja obok USA i Kanady pozostaje w światowej czołówce eksportu skór i futer dziko żyjących zwierząt.

Najważniejsze różnice w rosyjskim i polskim systemie prawno-organizacyjnym wynikają z profesjonalnego charakteru łowiectwa w FR: istnienie obwodów zastrzeżonych, zatrudnianie myśliwych na podstawie umów o pracę, produkcyjna kontrola łowiecka. Oprócz tego uwagę zwraca wielość i różnorodność organizacji łowieckich, ustawowy zakaz monopolu. Istotną różnicą jest także fakt, że u.o.ł. nie przewiduje zasadniczego zakazu polowania na obszarach chronionych.

Z uznaniem należy odnotować wprowadzanie przepisów humanitarnych: zakaz używania siideł ze stalowymi szczękami dla odłowu gatunków wymienionych w umowie w sprawie międzynarodowych norm odłowu humanitarnego a także określenie w regulaminie polowań terminów na dochodzenie postrzałków (w polskim prawie nie ma takich terminów).

Interesującą częścią rosyjskiego prawa łowieckiego są przywileje przewidziane dla członków rdzennych, niewielkich liczebnie narodowości Północy, Syberii i Dalekiego Wschodu FR. Podobne konstrukcje prawne przewidziane zostały również innych ustawach federalnych, przedmiotem których jest korzystanie ze środowiska, a mianowicie w ustawie z dnia 20 grudnia 2004 roku – o rybołówstwie i zachowaniu biologicznych zasobów wodnych³⁰, ustawie z dnia 14 marca 1995 roku – o szczególnie chronionych obszarach przyrodniczych³¹, ustawie z dnia 24 kwietnia 1995 roku – o świecie zwierzęcym³². Zagadnienia będą stawić przedmiot kolejnych badań i analiz podejmowanych przeze mnie w ramach studiów nad rosyjskim prawem ochrony środowiska.

³⁰ Федеральный закон от 20 декабря 2004 г. N 166-ФЗ „О рыболовстве и сохранении водных биологических ресурсов” <http://ivo.garant.ru/#/document/12138110/entry/0:0>

³¹ Федеральный закон от 14 марта 1995 г. N 33-ФЗ –Об особо охраняемых природных территориях, <http://base.garant.ru/10107990/>

³² Федеральный закон от 24 апреля 1995 г. N 52-ФЗ –О животном мире, <http://base.garant.ru/10107800/>

Bibliografia

- Dziennik Urzędowy L 042, 14/02/1998 P. 0043–0057.
- <http://ecostaff.ru/parlamentskie-slushaniya/oopt/2659-pravovye-problemy-osushchestvleniya-okhoty-na-osobo-okhranyaemykh-prirodnym-territoriyakh-ministerstva-po-prirodopolzovaniyu-i-ekologii-respubliki-kareliya-17-11-14>, <https://forum.guns.ru/forummessage/264/1334573.html>
- <http://ohota.tuva.ru/gosuslugi/vydacha-razresheniy-na-pravo-dobychi-ohot-resursov-na-odou-rt/>
- Micińska-Bojarek M., *Dostęp do informacji o środowisku w Federacji Rosyjskiej – rys porównawczy*, „Studia z zakresu nauk prawnoustrojowych. Miscellanea” 2017, Tom VII.
- Micińska-Bojarek M., *Pulapki na zwierzęta*, „Prawo i środowisko” 2018, nr 1.
- Micińska-Bojarek M., *Historia ochrony środowiska w Rosji. Rys prawno-porównawczy*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2015, nr 4.
- Большие задачи маленького коллектива, http://www.llr.ru/poisk_show.php?PHPSESSID=te7qfgiaqlq82biqaceph1spo7&namer_id=enc4_4428&code=&name=
- Декрет ВЦИК, СНК РСФСР от 01.03.1923 –Об охоте, <http://old.lawru.info/base19/part0/d19ru0879.htm>
- *День работника охотничьего хозяйства*, http://www.nexplorer.ru/news__12307.htm
- Директор Департамента охоты о проблемах и перспективах развития, <http://www.ohotniki.ru/archive/article/2017/04/10/647873-direktor-departamenta-ohoty-i-o-problemah-i-perspektivah-razvitiya.html>
- *История развития охоты в России*, http://www.nexplorer.ru/news__4656.htm
- *Как вступить в охотничье общество?* <https://www.kp.ru/daily/23575.3/44166/>
- Кряжков В. А., *Право коренных малочисленных народов на традиционное природопользование (на примере охоты)*, „Государство и право” 2016, 11, <https://arcticconsult.files.wordpress.com>
- Общероссийские классификаторы, <http://www.gks.ru/metod/classifiers.html>
- *Охотники в России*, http://www.hunt-dogs.ru/ochotniki_v_rossii/
- Положение от 10.02. 1930 –об охотничьем хозяйстве РСФСР, <http://istmat.info/node/23647>
- Приказ Министерства природных ресурсов и экологии Российской Федерации от 30 июня 2011 г. N 568 г. Москва „Об утверждении Требований охотничьего минимума”, <https://rg.ru/2011/10/26/oxotresursy-site-dok.html>
- Приказ Минприроды России от 17.05.2010 N 164 (ред. от 11.07.2013) „Об утверждении перечня видов охотничьих ресурсов, добыча которых осуществляется в соответствии с лимитами их добычи”, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_59896/#dst100009
- Приказ Минприроды России от 16 ноября 2010 г. N 512 –Об утверждении Правил охоты, base.garant.ru/12182731/
- Распоряжение Правительства РФ от 17 апреля 2006 года N 536-р –Об утверждении перечня коренных малочисленных народов Севера, Сибири и Дальнего Востока Российской Федерации, <http://docs.cntd.ru/document/901976648>
- Слово редактора, http://ohota-kuzenkov.ru/?option=com_content&view=category-&layout=blog&id=2&Itemid=18

- Старцев А. В., *Государственное регулирование охотничьего промысла в России*, <https://elibrary.ru/item.asp?id=25109823>
- Федеральный закон „О животном мире” от 24.04.1995 N 52–ФЗ, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_6542/
- Федеральный закон «Об оружии» от 13.12.1996 N 150–ФЗ, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12679/
- Федеральный закон от 14 марта 1995 г. N 33–ФЗ –Об особо охраняемых природных территориях, <http://base.garant.ru/10107990/>
- Федеральный закон от 14.04.1999 N 77–ФЗ –О ведомственной охране, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_22716/
- Федеральный закон от 20 декабря 2004 г. N 166–ФЗ „О рыболовстве и сохранении водных биологических ресурсов” <http://ivo.garant.ru/#/document/12138110/entry/0:0>
- Федеральный закон от 24 апреля 1995 г. N 52–ФЗ –О животном мире, <http://base.garant.ru/1010780>
- Федеральный закон от 24 июля 2009 г. N 209–ФЗ – Об охоте и о сохранении охотничьих ресурсов и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации, <http://base.garant.ru/12168564/>
- Федеральный закон от 8 августа 2001 года N 129–ФЗ –О государственной регистрации юридических лиц и индивидуальных предпринимателей, base.garant.ru/12123875/